

Protokolli kantava otsuse „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027 kinnitamine“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Ühtekuuluvuspoliitika fondidest ehk Euroopa Sotsiaalfondist (edaspidi *ESF*), Euroopa Regionaalarengu Fondist (edaspidi *ERF*), Ühtekuuluvusfondist (edaspidi *ÜF*), ERF REACT-EU-st ja ESF REACT-EU-st kavandatud investeringute elluviimiseks on „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskavas 2021–2027“ (edaspidi *rakenduskava*) kokku lepitud toetatavad valdkonnad, eesmärgid, oodatavad tulemused ja rahastatavad tegevused.

Eelnõuga kiidetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (OJ L 231, 30.06.20212, lk 159–706) (edaspidi *ühissätete määrus*) artikli 24 lõike 1 ja perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse § 3 lõike 2 alusel heaks täiendatud „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027“.

25.02.2026 kinnitas Euroopa Komisjon ametlikult perioodi 2021–2027 rakenduskava neljanda muudatuse ja täiendatud vaheülevaate dokumendi. Toona jätsime rakenduskava muudatusest välja Kaitseministeeriumi valitsemisala kuludega sidumata rahastamise (*Financing Not Linked to Costs* ehk FNLC) skeemid, kuna nende sisu kohta jätkusid arutelud Euroopa Komisjoniga. Nüüd on täiendavad küsimused lahendatud ning soovime Kaitseministeeriumi FNLC skeemid esitada Euroopa Komisjonile heaks kiitmiseks. Selleks oleme avanud perioodi 2021–2027 rakenduskava viienda muudatuse. Muudatus sisaldab ettepanekuid uute kuludega sidumata rahastamise (FNLC) skeemide kasutuselevõtuks ning olemasolevate skeemide muutmiseks. Rakenduskava rahaline maht ega tegevuste sisuline ulatus ei muutu. Muudatused puudutavad üksnes tegevuste rahastamise viisi.

FNLC (Financing Not Linked to Costs) on rahastamisviis, mille puhul toetuse väljamaksmine ei ole seotud tegelikult kantud ja tõendatud kuludega. Toetus makstakse välja eelnevalt kokkulepitud tingimuste, tulemuste või vahetulemuste saavutamise alusel. Selline lähenemine vähendab halduskoormust ning võimaldab keskenduda tegevuste tulemuslikkusele.

Lisaks FNLC skeemidele muudetakse elamumajanduse meetmete rakendusüksust. Vastavate meetmete rakendamine viiakse Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuselt (EIS) üle Keskkonnainvesteeringute Keskusele (KIK). Muudatuse sisu on täpsemalt kirjeldatud muudatuste tabelis 1 punktis 3.

Muudatused on Euroopa Komisjoniga mitteametlikult läbi arutatud. Ühissätete määruse artikli 40 lõike 2 punkti d kohaselt peab rakenduskava muudatused enne Euroopa Komisjonile esitamist heaks kiitma rakenduskava seirekomisjon. Selleks korraldati seirekomisjoni kirjalik hääletus, mille tulemusena kiitis seirekomisjon rakenduskava muudatuse ühehäälselt heaks. Pärast seirekomisjoni peab muudatusettepaneku heaks kiitma ka Vabariigi Valitsus, seejärel esitatakse ettepanek ametlikult Euroopa Komisjonile.

Seletuskirja koostas Rahandusministeeriumi riigieelarve osakonna nõunik Kaisa Tähe (kaisa.tahe@fin.ee, 5307 0942); eelnõu juriidilise ekspertiisi tegi Rahandusministeeriumi personali- ja õigusosakonna õigusloome valdkonna juht Virge Aasa (virge.aasa@fin.ee, telefon 5885 1493).

2. Eelnõu eesmärk

Eelnõuga kinnitatakse ühissätete määruse artikli 24 lõike 1 ja perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse § 3 lõike 2 alusel „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027“.

3. Eelnõu sisu

3.1. Eelnõu otsusepunktiga 1 kinnitab Vabariigi Valitsus Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027.

Rakenduskava muudatused on esitatud allolevas tabelis. Rakenduskava rahaline maht ega tegevuste sisu ei muutu, samuti ei teha rahalisi muudatusi meetmete vahel. Muudatused puudutavad üksnes tegevuste rahastamise viisi (FNLC skeemide kasutuselevõtt ja muutmine) ning elamufondi meetmete rakendusüksuse muutmist.

Tabel 1. Tehnilised muudatused

Nr	Erieesmärk	Selgitus
1	Nutikam Eesti	Uus rakenduskava Lisa 2. Kuludega sidumata rahastuse (FNLC) kulude hüvitamise viisi meetodi üksikasjalik kirjelduse dokument koos määratletud tingimuste ja tulemustega, mida Eesti kavatseb kasutada sekkumises „Kaitsetööstuspargi baastaristu“ (meede 21.1.6.3).
2	Nutikam Eesti	Rakenduskava Lisa 2 muutmine. Sekkumise „Väga suure läbilaskevõimega juurdepääsuvõrgu ehitamine“ meede 21.1.5.11 kuludega sidumata rahastuse (FNLC) skeemi muutmine. Muudetakse skeemi kirjeldust ja selgitavat faili, täpsustades termineid ja tulemuste kontrolli fookust.
3	Rohelisem Eesti	Rakenduskava Lisa 2 muutmine. Sekkumise „korterelamute rekonstrueerimine“ meede 21.2.1.1 kuludega sidumata rahastuse (FNLC) skeemi muutmine. Eesti valitsus on ametlikult otsustanud toetada rakendusüksuse Ettevõtluse ja Innovatsiooni SA otsust muuta oma strateegiat ja jätta eluasemepoliitikaga seotud meetmed oma portfelist välja ning anda need üle rakendusüksusele KIK. Selle tulemusena saab sekkumiste "21.2.1.11 Korterelamute renoveerimine" ja "21.6.1.16 Korterelamute energiatõhususe parandamine" rakendusüksuseks KIK ning sekkumisel "2.1.2.61 Elamuinvesteeringute fond" on valitsuse otsuse kohaselt kaks rakendusüksust: KIK ja Ettevõtluse ja Innovatsiooni SA, kuna käendused jäävad Ettevõtluse ja Innovatsiooni SA-le ning laenude osa antakse üle KIK-ile. Kõik valitsuse otsuse jõustamiseks vajalikud protseduurid peaksid olema lõpule viidud 2026. aasta lõpuks. Praegu on KIKis järgmised neli valdkonda: 1) elukeskkond ja ringmajandus; 2) metsandus, elurikkus ja kliimakohtanemine; 3) energeetika, energiatõhusus ja liikuvus;

		4) merendus ja veekeskkond. Üleminek võimaldab muuhulgas hallata sama haldusala hoonete energiatõhususega seotud küsimusi asutuses, mis juba tegeleb energiatõhususe, kaugkütte aga ka ühisveevärgi, ringmajanduse ja jäätmekäitluse, elektritranspordile ülemineku ning muude kogukonnateenustega, nagu kohaliku omavalitsuse keskkonna- ja energiakavad ning kliimakindluse saavutamiseks vajalike investeeringute toetamine. Potentsiaalselt on võimalik siduda eluasemesektori teenused KIKi teiste (valdkondade) meetmetega ja luua seeläbi terviklikke lahendusi, näiteks energia tootmise ja tarbimise kompleksse lähenemise kaudu, sealhulgas elektriautode laadimistaristu lahendus, aga ka ringmajanduse lahenduste loomine, kortermajade jäätmekäitluse korraldamine või linnapiirkondade bioloogilist mitmekesisust toetavate tegevuste, näiteks vertikaalsete aedade, kliimakindlate haljastuslahenduste ja muude looduspõhiste lahenduste toetamine. Üleminekuga kaasneb ka Ettevõtluse ja Innovatsiooni SA-s eluasemepoliitika meetmete rakendamisega seotud personali üleminek KIKi. See tagab, et meetmete rakendamiseks vajalik valdkondlik kompetents, sh senine kogemus toetuste rakendamisel ning taotlejate ja partneritega suhtlemisel säilib ja kandub üle koos ülesannetega. Personali ülemineku kaudu välditakse teadmiste kadu ja tagatakse toetuste taotlejatele ja saajatele sujuv, katkematu teenuse jätkumine üleminekuperioodil. KIKil on põhjalikud teadmised mahukate ehitushangete kontrollimisest ja nõustamisest, nagu ka kogemus hangete korraldamisest rakenduslike projektide elluviijana, mis kokkuvõttes annab hea aluse keskse hangete teenuse korraldamisel tulevikus. Lisaks hangete läbiviimise ja kontrollimise alasele kogemusele on KIK nii varasematest meetmete rakendamisest kui ka käimasolevatest meetmetes olemas koostöövõrgustik ekspertidega energiatõhususe valdkonnas, keda kaasatakse nt hindamistesse. KIKil on olemas majasisene tugev kompetents keskkonna- ja kliimaekspertide näol, kellel on kogemusi mõjude hindamisega, KHG mudeliga, DNSH ja kliimakindlusega. See on asjakohane eelkõige korterelamute rekonstrueerimistoetuste kontekstis. Lisaks toetuste administreerimisele on KIKil võimekus väljastada laenusid - KIK on laenuandjaks KOVidele ja nende vee-ettevõtetele nende vee- ja kanalisatsiooniprojektide rahastamisel. Seega on KIKis olemas ka teatav finantsinstrumentide rakendamise kogemus, mida on võimalik edasi arendada.
4	Ühendatum Eesti	Uus rakenduskava Lisa 2. Kuludega sidumata rahastuse (FNLC) kulude hüvitamise viisi meetodi üksikasjalik kirjeldus koos määratletud tingimuste ja tulemustega, mida Eesti kavatseb kasutada sekkumisel „Sõjaväelise liikuvuse edendamist ning toimimist toetavad investeeringud (sh liitlaste vastuvõtu- ja kaitsevætaristu investeeringud)“ (meede 21.3.3.2).
5	Õiglane üleminek	Uus rakenduskava Lisa 2. Kuludega sidumata rahastuse (FNLC) kulude hüvitamise viisi meetodi üksikasjalik kirjeldus koos määratletud tingimuste ja tulemustega, mida Eesti kavatseb kasutada sekkumisel „Korterelamute

		energiatõhususe toetamine” (meede 21.6.1.16).
--	--	---

3.2. Eelnõu otsusepunkti 2 kohaselt esitab Rahandusministeerium rakenduskava Euroopa Komisjonile heakskiitmiseks.

3.3 Eelnõu otsusepunkti 3 kohaselt esitab Rahandusministeerium rakenduskava Riigi Tugiteenuste Keskusele struktuurivahendite veebilehel avalikustamiseks peale selle kinnitamist Euroopa Komisjoni poolt.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu ja Eesti õigusele

Eelnõu on valmistatud ette kooskõlas ühissätete määrusega (EL) 2021/1060 ning perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seadusega.

5. Eelnõu mõju

Eelnõuga heaks kiidetava rakenduskava EL toetuse maht on 3 369 336 786 eurot, riigi panus 647 519 098 eurot, kogusumma 4 016 855 884 eurot.

6. Eelnõust tulenevad kulutused ja eeldatavad tulud

Muudatusega ei kaasne lisakulusid. Riigieelarvele mõju puudub.

7. Eelnõu jõustumine

Vabariigi Valitsuse kinnitamise järel esitab Rahandusministeerium rakenduskava Euroopa Komisjonile heakskiitmiseks.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Muudatused on Euroopa Komisjoniga mitteametlikult läbi räägitud. Eelnõu EIS kooskõlastusringi tagasiside on koondatud seletuskirja lisa 1. Ühissätete määruse artikkel 40 lõike 2 punkt d kohaselt nõutav rakenduskava seirekomisjoni (kirjalik) hääletus rakenduskava muudatuste heakskiitmiseks eelnes Vabariigi Valitsuses kinnitamisele 13.-26. juuli 2026. Seirekomisjon kiitis rakenduskava muudatused heaks ühehäälselt.